

22. **Светлаков А.Г.** Стратегия экономической безопасности регионального агропромышленного комплекса: теория, методология и практика : автореф. дисс. на соискание учен. степени д-ра экон. наук: спец. 08.00.05: Екатеринбург, 2007. – 44 с.
23. **Экономическая безопасность России:** Общий курс : учебник / под ред. В.К. Сенчагова. – 2-е изд. – М. : Изд-во "Дело", 2005. – 80 с.
24. **Экономическая и национальная безопасность :** учебник / под ред. Е.А. Олейникова. – М. : Изд-во "Экзамен", 2005. – 768 с.
25. **Mitchell W.C.** What Happens during business cycles. – N.-Y., 1951. – 345 p.

Фабин И.Я., Попык А.Р. Теоретические подходы к определению сущности и оцениванию экономической безопасности государства

Рассмотрена экономическая суть понятия "экономической безопасности". Представлен мировой и отечественный опыт определения сущности категории. Приведены три равных трактовки понятия. Определены методики оценивания экономической безопасности. Проведенное исследование дает достаточную теоретическую базу для будущего более обстоятельного изучения понятия и возможность большего изучения вопросов, которые касаются оценивания экономической безопасности на всех уровнях.

Ключевые слова: экономическая безопасность, оценивание экономической безопасности, индикаторы, пороговые значения.

Fabin I.Ya., Popyk A.R. Theoretical approaches to determination of essence and evaluation of economic safety of state

Economic essence of notion "economic safety" is considered on this article. World and Ukrainian experience of determination of category essence is presented. Three level interpretation of notion are resulted. Methods of evaluation of economic safety are definite.

The conducted research gives a sufficient theoretical base for the future of more detailed study of concept and possibility of greater study of questions which touch the evaluation of economic security on all of levels.

Keywords: economic safety, evaluation of economic safety, indicators, threshold values.

УДК 630*905

Магістр Л.Г. Чуфін;

доц. Л.О. Малик, канд. экон. наук – НЛТУ України, м. Львів

**СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ТОРГІВЛІ НЕДЕРЕВНИМИ
ЛІСОВИМИ ПРОДУКТАМИ**

Висвітлено зарубіжний досвід організації використання лісових недревних ресурсів та шляхи їхньої ефективною реалізації, а також доведено актуальність і важливість на сьогодні дослідження цієї проблеми. Розкрито інструменти маркетингу для успішної торгівлі на регіональних, національних і місцевих ринках з урахуванням ризиків та вигод, які будуть отримані. Обґрунтовано вибір оптимальних стратегій маркетингу для збільшення міжнародної торгівлі недревними ресурсами лісу.

Ключові слова: лісові недревні рослинні ресурси, міжнародна торгівля, видача свідоцтв, стратегії маркетингу.

Актуальність проблеми. Дослідження щодо використання недревних лісових ресурсів, особливо в умовах економічної кризи, необхідні у зв'язку зі зверненням світової спільноти до перегляду світогляду у використанні лісів, екологізації продуктів харчування. Використання недревних лісових продуктів, його механізм, обсяги проблеми та перспективи залишаються актуальними як для підприємств лісового господарства, так і для малого та середнього бізнесу, а також для населення.

Цю проблему досліджували такі зарубіжні вчені, як Девід А. Тейлор, Й. Арнольд, Ф. Ніколсон, Р. Рікампо, а також сучасні вітчизняні науковці А. Дейнека, Я. Коваль, В. Кравців.

Мета дослідження – вибір оптимальних стратегій маркетингу, запропонованих зарубіжним досвідом, для збільшення міжнародної торгівлі недеревної лісової продукції.

Виклад основного матеріалу. Хоча недеревні лісові ресурси мають насамперед харчове призначення і вживаються для власного споживання, деякі види використовують у порядку організованої заготівлі, для цехового перероблення, а деякі навіть застосовують для міжнародної торгівлі і є сировиною для виготовлення напоїв, кондитерських виробів, приправ, парфумів, медикаментів, фарб тощо.

Продукти побічного користування лісом мають важливе комерційне значення. Міжнародній торгівлі підлягають як мінімум 150 різних видів продуктів. Лісові ягоди і гриби здебільшого продають для безпосереднього споживання або на промислове перероблення на місцевому ринку. Проте певні види грибів, особливо трюфелі і чорні гриби, відіграють важливу роль й у міжнародній торгівлі, особливо в Сполучених Штатах і Західній Європі.

Незважаючи на велику різноманітність видів недеревної продукції в ринковій торгівлі, існують також різні обмеження і заборони. Загалом ці заборони є невисокими. Наприклад, в Європі і Сполучених Штатах Америки останніми роками існувало понад 90 тарифних планів на обох ринках. Приблизно 40 % з цього асортименту продукції в Європі і 47 % в США були звільнені від ввізного мита, і на обох ринках понад 50 % з цих планів зіткнулися з оподаткуванням у розмірі від 1 до 10 %. Лише певні асортименти продукції, як наприклад, природний мед, трюфелі і спеції в Європі і США, підлягали високим митним платежам. На Японських ринках митні збори за імпорту були набагато вищими, а також застосовувалися різні обмеження на імпорту продукції. У Китаї та Індії мито за імпорту традиційно перебувало на дуже високому рівні, зазвичай в межах 30-60 %, відповідно до цін. Китай та Індія також вимагали дозволів імпорту і сертифікації для багатьох недеревних ресурсів лісу.

Експлуатацію багатьох недеревних лісових ресурсів часто здійснюють в не чітко визначеній формі, через систему вільного доступу до лісу (збір урожаю здійснюється в необмеженій кількості). Більшість заготівель недеревної продукції відбувається нерегулярно, а в світовому масштабі це особливо актуально в тропічних лісах.

Коли виникають обмеження в експлуатації лісових ресурсів, зазвичай, звертаються до продукції, вирощеної у сільському господарстві. Вирощування недеревних ресурсів в сільському господарстві зростає та успішно конкурує з продуктивністю такого самого продукту, отриманого з дикорослих лісових джерел. Уже в деяких країнах бізнес-структури, засновані на зборі недеревних лісових ресурсів, є комерційно менш конкурентоспроможними, ніж ті, що засновані в сільському господарстві. Із збільшенням глобалізації торгівлі та подальшим погіршенням економічної життєздатності лісових ресурсів (як свідчить приклад українських лісових підприємств) – виробництво виступає проти дешевого імпорту одержаного вирощуванням у сільському

господарстві. У таких випадках вигоди від торгівлі йдуть швидше до фермерів, ніж до традиційних лісових заготівельників. Видача свідоцтв є можливістю захистити організацію недеревних лісових ресурсів від неорганізованих лісових заготівельників.

Використання недеревної продукції вирощеної в сільському господарстві є не завжди і не скрізь, технічно можливим, економічно вигідним чи соціально і екологічно відповідним. Економічна ефективність для сільського господарства вирощування ягід, плодів, горіхів, грибів є обмеженою, поки на продукцію, яка зростає в лісі, занижують ціну. Соціальний аспект цього виду діяльності є також важливий, оскільки дрібні заготівельники, які фактично залежать від прибутку за реалізовані недеревні лісові ресурси, не будуть спроможними конкурувати з великим виробництвом продукції з недеревних ресурсів.

Суть екологічного значення у сільськогосподарському вирощуванні недеревних ресурсів полягає у скороченні стимулу збереження заповідних екосистем, в яких велика різноманітність лісових ресурсів зростають природно. Покращення маркетингової діяльності – один з ключових інструментів для розвитку міжнародної торгівлі недеревними лісовими ресурсами. Основні проблеми в обмеженнях торгівлі часто такі:

- відсутність будь-якої встановленої структури для управління;
- підтримування і регулювання продуктового сектору недеревних лісових ресурсів;
- недостатня транспортна інфраструктура.

Якщо детальніше розглянути проблеми в торгівлі, то найбільш проблемними моментами є:

- відсутність правил імпорту цієї продукції (особливо для харчової і лікарської продукції), або коли вони існують для окремих країн, відсутність гармонізації недеревних лісових ресурсів правилам імпорту між торговельними країнами;
- несвоєчасність постачання і відсутність стандартів сертифікації продукту, правил і переваг споживача, а для харчової продукції – відсутність регулярно свіжої продукції або засобів охолодження на базах країн виробників;
- відсутність перевірки якості та інформації про продукт і доведення її до споживачів;
- неврегульовані адміністративні митні процедури.

І якщо в світовій практиці є декілька різних видів схем видачі свідоцтв, які покривають широкий діапазон продукції сільського господарства, рибальства, промисловості і деревини, то для недеревних лісових ресурсів ще не існує будь-якої схеми. Багато непорозумінь виникає під час видачі свідоцтва на недеревні лісові ресурси.

Існують такі схеми видачі свідоцтва:

- *Соціальна видача свідоцтва* полягає у забезпеченні відповідних трудових умов й однакового розподілу виплати серед працівників, залучених у виробництві і торгівлі.
- *Органічна видача свідоцтва* зосереджується на сільськогосподарських критеріях та можливості відмови від синтетичної родючості і пестицидів.
- *Видача свідоцтва якості продукту* керується певними виробничими стандартами. Ці стандарти можуть зосереджуватися як на продукті безпосередньо, так і на стадіях оброблення і виготовлення.

- *Свідоцтво про походження "Вантажу"* – широко вживана схема видачі свідоцтва для перевірки якості харчової продукції. Свідоцтво лише засвідчує, що цей продукт походить з цього регіону, або навіть специфічної області.

Схеми видачі свідоцтв Лісових управлінь зосереджуються переважно на підприємствах, де в лісах заготовляють недеревні лісові ресурси. Лісові схеми видачі свідоцтва зараз також досліджують для того, щоб розширити їхні стандарти і методології. Проте, видача свідоцтва для недеревних лісових ресурсів є багато складнішою, ніж видача свідоцтва для лісоматеріалів. Для того, щоб отримати свідоцтво для реалізації недеревних лісових ресурсів загалом повинні відповідати таким критеріям:

- сучасний план урожаю, який збирають;
- результати перевірки, що жодна заборонена речовина не застосовувалася як мінімум протягом трьох років;
- урожай має бути зібраний (це підтверджується його приростом і виробництвом);
- збір урожаю областей має бути чітко визначений з проведеними кордонами;
- буферні зони мають бути змальовані кругом області, урожай якої зібраний, аби уникати забруднення від зовнішніх джерел.

І такі свідоцтва уже отримали: ягоди (Фінляндія), кленовий сироп (США), а також ягоди і гриби, лікарські і косметичні засоби. Чинники, що забезпечують успішність торгівлі недеревними лісовими ресурсами: місцеве оброблення; поліпшення маркетингових дій; дослідження регіональних ринків; альянси для зеленого маркетингу; політична підтримка. Місцеве оброблення дає змогу отримати більший прибуток її заготівельникам, скоротити витрати на перевезення і надати можливість продукту досягти віддалених ринків.

Табл. Порівняння ризиків і отриманих вигод на ринках різних рівнів

Вид ринку	Відносний ризик для виробника	Вигода від торгівлі
Місцеві ринки	Низький: низькі транспортні витрати; ринок легко доступний	На ринки легше увійти і контролювати. Середній попит на продукцію. Продукція реалізується за помірними цінами
Національні ринки	Середній: середні транспортні витрати; інформація про ринок високо доступна споживачам	Для традиційної продукції, національні ринки можуть бути більшими, ніж міжнародні
Регіональні ринки (сусідні країни)	Вище середнього: високі транспортні витрати; ринки потребують більшого обсягу інформації і ґрунтуються на експортно-імпортних правилах	Потенційно високий рівень вигод від торгівлі в межах регіонів із загальними екологічними і культурними особливостями.
Міжнародні ринки	Високий: вимагає від посередників інформацію про сертифікацію продукції; торгівля здійснюється за міжнародними правилами	Спостерігається історичний підхід до формування попиту на продукцію побічного користування лісом та високий рівень коливання вигод торгівлі, що пов'язане із швидким розвитком нових технологій виробництва.

Довгі споживчі ланцюги та непрозорість ринку можуть бути перешкодою для підприємств, які займаються недеревною продукцією. Проте не варто вважати, що споживчі ланцюги завжди неефективні або експлуатаційні; у багатьох випадках посередники виконують обов'язкове обслуговування, поглинаючи короткотермінові ризики і забезпечуючи доступ до ринків, які є важко доступними. Тому дуже ретельно необхідно підходити до вибору маркетингової політики підприємства.

Регіональні ринки пропонують найбільш ефективне повернення інвестицій, вкладених у недеревну продукцію. Головними вимогами, які забезпечують успіх підприємствам, які займаються збиранням, обробленням та реалізацією недеревної лісової продукції, є наявність значної сировинної бази та містких ринків збуту. Для лісових господарств і лісового управління велике значення мають інші підприємства, які реалізують недеревну лісову продукцію на регіональних, національних і місцевих ринках (табл.).

Висновок. І для України як для держави, яка має великі шанси завоювання ринку в цій галузі, такі питання повинні бути на порядку денному, потребувати подальших великомасштабних досліджень та результатів. Ефективна урядова політика може допомагати підприємствам управляти ресурсами побічного користування і вивозити її на сусідні ринки.

Література

1. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.fao.org/forestry/nwfp/6388/en/>.
2. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.wildwoodonline.org/tp40/Default.asp?ID=114151>.
3. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.fao.org/docrep/ae156e/AE156E03.htm>.
4. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.fao.org/docrep/y4496e/Y4496E18.htm>.

Чуфин Л.Г., Малак Л.О. Мировые тенденции торговли недревесными лесными продуктами

Освещен зарубежный опыт организации использования лесных недревесных ресурсов и пути их эффективной реализации, а также доказана актуальность и важность на сегодняшний день исследования данной проблемы. Раскрыты инструменты маркетинга для успешной торговли на региональных, национальных и местных рынках с учетом рисков и выгод, которые будут получены. Обоснован выбор оптимальных стратегий маркетинга для увеличения международной торговли недревесными ресурсами леса.

Ключевые слова: лесные недревесные растительные ресурсы, международная торговля, выдача свидетельств, стратегии маркетинга.

Chufin L.G., Malyk L.O. World tendencies of trade of unarboresal forest products

In the article foreign experience of organization of the use of non-wood forest resources and ways is reflected them effective realization, and also actuality and importance is well-proven for today research of this problem. Exposed instruments of marketing for successful trade on regional, national and local markets taking into account risks and benefits which will be got. Grounded choice of optimal marketing strategies for the increase of the international trading in the non-wood resources of the forest.

Keywords: forest non-wood plant resources, international trade, delivery of certificates, marketing strategy.